

Judita Žilėnaitė

Kilusi iš Ignalinos, 25 m.

2011 07 07

Dienai dar neįsibėgėję visi pradeda rinktis LiJOT biure. Nuotaikios puikios, nekantraujantys veidai – didžioji diena.

Susėdame salytėje, išklausome Arno „sibirietiško pradžiamokslio“ ir užsimetę kuprines ant pečių judame link traukinių stoties.

Dėmesio – per akis. Visur aplinkui blyksi fotoaparatai, kameros fiksuoja rankų paspaudimus ir apkabinimus. Skamba oficialios kalbos, artimieji išvykstantiems bando padalinti paskutinius patarimus.

Traukinyje visi atsipalaiduoja, pradeda bendrauti tarpusavyje. Smagu, kad abi ekspedicijos jaučiasi kaip viena komanda.

Greitai pasibaigia ir paskutiniai Lietuvos miškai, sustojame Baltarusijos pasienyje. Visi susikausto, laksto pasieniečiai. Simonas sublyksi fotoaparatu ir štai – problema, atlekia piktas dėdė su uniforma ir liepia ištrinti nuotraukas. Gerai, kad viskas tuo ir pasibaigia.

2011 07 08

Dar tik antroji diena, o įspūdžių kaip per visą savaitę, bet nuo pradžių.

Naktis traukinyje įdomi, tačiau užmigti gulint antrame aukšte nelabai įmanoma, nes nuolat galvoji, kad imsi ir nukrisi ant žemės. Vėliau iš kolegų sužinojau, kad jiems išsimiegoti irgi nepavyko. Visi jau rėpliojo iš savo gultų, kai palydovė atėjo žadinti.

Greit „apsiprausus“ traukinio tualete visi pradėjo žioplinėti pro langą ir laukti, kuomet galėsime išlipti Maskvoje.

Traukinių stotyje mus pasitiko Donatas Aškinis iš Lietuvos Respublikos ambasados Rusijos Federacijoje. Apsidžiaugėme pamatę lietuvišką veidą.

Ambasados autobusiukas mūsų daiktus nuvežė į ambasadą, o mes patys patraukėme link jos su metro.

Jaučiausi kaip filme. Turėjome ir nuotyki – lipant į metro Simonas nespėjo įlipti, o kaip žinia – metro nelaukia. Visa laimė, kad reikėjo pavažiuoti tik vieną stotelę ir mūsų kolega greitai atsirado.

Ambasadoje mums davė du kambarius: berniukams ir mergaitėms, duše kiekvienai buvo skirta 5 min. Mes šaunuolės – apsisukome tikrai vikriai ir galėjome keliauti į miestą, nes iki pietų turėjome dar porą valandų. Beje, Maskva nepadarė didelio įspūdžio: daug pastatų, žmonių, smogas – džiaugiuosi, kad gyvenu ne čia.

Į ambasadą grįžome baisiai išalkę, todėl pamatę šaltibarščius dauguma tiesiog alpėjo iš džiaugsmo. Na, o pilnais pilvais vėl patraukėme į miestą, nes iki lėktuvo buvo dar daug laiko. „Tomskiečiai“ turėjo išskristi 22.30 val., o „Tadžikai“ – 23.30 val.

Aplankėme vieną muziejų ir Raudonąją aikštę, pamatėme kaip keičiasi sargyba – vajė, kokia pompastika.

Iš ambasados išvažiavome 17.30 val. link oro uosto. Čia išsiskyrėme su „Tomskiečiais“ – buvo liūdna juos išlydėti, nes iš didelės komandos likome tik aštuoniese, bet su viltimi, kad greitai tapsime kaip vienas kumštis.

Man viskas buvo nauja, nes dar niekada neskridau normaliu lėktuvu, tik vadinamu žargoniškai „kukurūzniku“. Prie pasų kontrolės eilėje likau paskutinė. Prieinu prie langelio, pareigūnė kažką pradeda piktai vapėti rusiškai, tuomet paskambina į kitą postą, ateina kitas pareigūnas, išsineša mano pasą, o man liepia užleisti eilę kitiems. Širdis per sekundę nusirita į

kulnus. Kolegos už praėjimo rodo padrašinančius ženklus, nes matyt matė mano perbalusią fizionomiją. Pasirodo, mano pasas labai senas, todėl ir prikibo, bet dar paburbėję – praleidžia, galima lengviau atsikvėpti.

Prieš įlipant į lėktuvą visi parduotuvėje išsipurškiame kvepalų pavyzdžiais, todėl nuo mūsų „egzotiški“ kvapai sklido matyt kilometro atstumu.

Sėdime lėktuve. Algis mane drašina: „Jei sudušime, taigi – kartu!“.

Pakilimas keistokas, bet smagus, tik pats skridimas – nelabai, nes mane nuolatos pykina, būsiu matyt iš tų nedaugelio žmonių, kuriems skrydžiai lėktuvu – tikras skrandžio išbandymas.

2011 07 09

Dušanbė nusileidžiame anksti ryte dar neprašvitus, tačiau tenka pastebėti, kad švinta čia šviesos greičiu.

Kontrolę praeiname labai greitai, nes vietinis policininkas mus praleidžia be eilės. Miestas nustebina žmonių lipšnumu.

Su viešbučiu kiek pasikankiname, kol randame už padorią kainą. Derybų ypatumai stebina.

Papusryčiavę iškeliaujame į miesto turgelį ieškoti įrankių darbams kapinėse. O koks šurmulyš! Visi kaip pamišę laksto, tik žiūrėk, kad koks vietinis su karučiu nepervažiuotų per kojas.

Suradę reikiamus įrankius grįžome į viešbutį nusenūsti, nes buvome normaliai nemiegoję dvi paras, todėl labiau panašėjome į zombius, nei į ekspedicijos dalyvius.

Po dviejų valandų kieto miego patraukėme į miestą, kur susitikome su Viliumi, čia metus gyvenančiu lietuviu, kuris, kiek galėjo, stengėsi mums padėti su įvairia informacija ir transportu.

Jau įsidienojus patraukėme link Dušanbė miesto kapinių, kuriose mūsų žiniomis turėjo būti ir lietuvių kapų.

Kapinės – milžiniškos, apaugusios kibiomis žolėmis ir sunkiai praeinamais takeliais. Net užlipus į aukščiausią vietą negalėjai matyti nei jų pradžios, nei pabaigos. Ir nors iš aukštai viskas atrodė įspūdingai, tačiau širdyje suspurdo neviltis, kad surasti čia lietuvių kapus būtų tikras stebuklas.

Vaikščiojome ilgai, sutikome kapinėse sau laisvai besiganančių karvių, tačiau paieškos buvo bevaisės. Nulipome žemyn ir patraukėme link netoliese esančios cerkvės, kur pasiteiravome ten esančio vietinio, ar jis žinąs ką nors apie lietuvių kapus. Mūsų džiaugsmui jis patvirtino, kad lietuvių kapų čia tikrai yra, tačiau jų reikia ieškoti. Todėl nusprendžiame, kad rytoj su jo pagalba bandysime ieškoti dar kartą. Tam, kad nuveiktume kuo daugiau, tris kolegas paleidome važiuoti į Kurgan Tiubė apsižiūrėti, kokia situacija ten.

2011 07 10

Šiandien su vietiniu šukavome iš naujo Dušanbė kapines. Aiškių kapų, t.y. kapų su lietuviškais užrašais, neradome, nes lentelės arba būdavo surūdijusios, arba nuplėštos metalo vagių. Tačiau jautėmės ramia sąžine, nes Ramazan parodė visas galimas vietas, kur galėjo būti palaidoti lietuviai, todėl bent žinosime, kad ieškoti daugiau nebeverta. Tiesa, buvo viena kapavietė, kurios viduryje buvo pastatytas didžiulis kryžius su baltiškais motyvais. Vėliau kaip sužinosime – į šią vietą ateina krikščionys pasimelsti ir pagiedoti.

Kitai daliai mūsų komandos sekėsi geriau. Jiems pavyko susitikti bažnyčioje su lietuve Genute, Jūrate ir Nataša. Jos labai džiaugėsi kolegų dovanotu medumi iš Agnės tėvelių bityno ir lietuviška duona. Vėliau nukeliavę į Kurgan Tiubė surado gyvenamąją vietą bei apžiūrėję ten esančias kapines, išrinko vietą būsimam paminklui.

2011 07 11

Papusrėčiavę skubame daryti paminklo užrašo maketo. Po ilgų diskusijų savo rankose turime rezultatą ir keliaujame į šalia kapinių esančias paminklų dirbtuves. Tenka palaukti, kol atveža mūsų užsąkytą lentą, ant kurios ir bus iškaltas užrašas. Padėlioję raides ir palikę nurodymus meistrams, patys iškeliaujame į jau minėtą Kurgan Tiubė, kur praleisime didžiąją laiko dalį visos ekspedicijos metu.

Nuvykę apsistojame kolegų užsąkytame viešbutyje. Nors jis randasi pačiame miestelio centre, tačiau atrodo kaip iš „caro maro“ laikų. Lovos išklerusios, visur laksto tarakonai (beje, saviesiems daviau Mašos ir Pašos vardus), duše bėga tik šaltas vanduo, o nuleisti vandenį tualete reikia kibirėlio ir semtuvėlio pagalbos. Pasidėję kuprines stengėmės jas uždaryti kuo sandariau, kad mūsų naujieji kambario draugai nesugalvotų ten apsigyventi.

Nukeliavę į miestelio kapines nutylame – vaizdas kaip iš depresija sergančio dailininko paveikslo: dalis kapinių užlietos vandeniū, kuris įgavęs rūdžių atspalvį, styro keletas varganų pušaičių, o žolės atkišusios spyglius visai nelaukia čia atklydusių pakeleivių ir godžiai apgobusios kryžius muistosi, kai nori jas palenkti, kad pamatytum benykstantį užrašą.

Apžiūrime Algio išrinktą vietą paminklui. Visi sutinkame, kad tai puiki vieta ir stengiamės padirbėti kol nesutemo. Saulė čia leidžiasi apie 20 val. vakaro – iki to laiko reikia spėti grįžti į viešbutį, nes sutemus bus sunku rasti kelią – gatvės apšvietimai čia neegzistuoja.

Pasiskirstome darbais: kas ieško lietuvių kapelių, kas neša nuo kelio besimėtančias plytas, kurių reikės paminklo pagrindui sumūryti, kas tempia kryžius iš šiukšlynų. Į prakaitu varvančius kūnus žiūri tik karvės, kurios anaipol neatrodo laimingos, kramsnodamos čia augančią žolę.

Pabaigę darbus keliaujame į viešbutį, į savo rausvų sienų kambarėlius. Miegoti tiesiog neįmanoma, ne tik dėl to, kad vietiniai nusiteikę šėlti visą naktį, kad už sienos, kitame kambaryje kolegos su semtuku bando užmušti bent vieną tarakoną, bet labiausiai dėl to, kad nepakenčiamai karšta ir nėra kuo kvėpuoti.

2011 07 12

Ryte atsikeliamo užtinę ir pavargę daug labiau nei vakar, todėl nusprendžiame ieškoti kito viešbučio, kuriame būtų bent kondicionierius, kad naktį galėtume išsimiegoti ir turėtume jėgų dirbti. Su Jauniumi skubame į paieškos darbus, o likusi komanda važiuoja į turgų pirkti cemento ir pjautuvų žolei kirsti, nes rankomis jos rauti neįmanoma dėl spyglių.

Kapinėse darbas vyksta lėtai, nes nežmoniškai karšta, tačiau po pusvalandžio atbėgę keli kolegos netveria džiaugsmu – jie rado upelį, kuris teka visai šalia kapinių. Jo vanduo be galo vėsus ir netrukus visi apsilaistę galvas ir susišlapinę drabužius jau su šypsenomis veiduose daug vikriau puolame į darbus.

Grįžę į naujai surastą viešbutį, visi neslepia džiaugsmo, kad pagaliau galės gerai išsimiegoti ir turės jėgų dirbti, nors jau kai kuriems kolegoms tas jėgas pradeda atiminėti pilvo bėdos. Visgi su higiena čia problematiška.

Po vakarienės kilo dulkių audra, vadinama, kiek supratau, „buranu“. Nieko linksmo – aplinkui nieko nesimato, o į nosį lenda vien dulkės – alergiškam žmogui čia būtų tikra mirtis.

2011 07 13

Šiandien beveik užbaigėme paminklą, liko tik keli štrichai. Nutarėme, kad jo atidarymą darysime šeštadienį.

Vakarop nuvažiuojame atsigaiivinti prie Vachšos upės. Vaizdas pasakiškas, o vanduo ledinis, todėl įmerkus kūną akys atsimerkia greitai, o protas prašviesėja. Upės dugnas nulieta akmenimis, todėl kolegos neištveria neišmėginę „varlyčių“.

Grįžus į kambarį Agnė pasijaučia labai blogai, jai pakilo temperatūra. Nerimaujame, kad nebūtų nieko rimto.

2011 07 14

Ryte visi atsibundame su ypatinga nuotaika – šiandien keliausime ieškoti Eigmino proprosenelės palaidojimo vietos. Nuliūdino tik viena, kad turėjome viešbutyje palikti Agnę, jai vis dar blogai, todėl nusprendžiame nerizikuoti jos sveikata. Atsisveikinant matau liūdnas jos akis.

Vietą, kurios ieškojome, radome visai netikėtai – vairuotojas sustojo paklausti, kur kapinės ir mums atsakė, kad jos už tvoros, prie kurios stovime. Užėję už jos pamatėme žolių mišką ir pagalvojome, kad iš mūsų šaiposi. Tačiau paėję tuo žolių mišku atradome varganus kapelius.

Tuomet Eigminas paskambino savo močiutei – visos detalės sutapo. Mačiau, kaip Eigminas susijaudino, tai jam buvo be galo svarbu, juk tai jo šeimos istorija. Luktelėjome, kol Eigminas pabus vienas su savo mintimis, tokiomis akimirkomis tikriausiai viską suvokti geriau yra vienumoje. Vėliau apsikabinome ir jį padrąsinome, pasakėme, kad džiaugiamės jog jam pavyko – kad mums visiems pavyko. Tuomet pasiėmę įrankius puolėme tvarkyti aplinką, iš po kampų pradėjo lįsti smalsūs veidai.

Tiesa, šalia tvoros, kitoje gatvės pusėje, pamačiau arklį. Na, atrodo, sakysit, nieko ypatingo, bet jį mačiau čia vienintelį, nes daugiau buvo tik ožkos, asiliukai ir karvės. Man visi čia esantys gyvuliai atrodė labai nelaimingi, gal tas karštis daro savo, o gal dėl to, kad vietiniai su gyvūnais čia elgiasi ne itin pagarbiai – piemenukai į neklausančias jų karves dažnai mesteli kokį akmenį ar muša su pagaliais.

Vėliau skubėjome į Kuibyševsko kapines. Mūsų džiugesiui, ten taip pat radome lietuvių kapų, kuriuos sutvarkėme. Tuomet atėjo eilė ir Puškino kapinėms.

Visos šios kelionės ir darbų metu kaip niekada galvoje sukosi mintys apie čia gyvenusius ir dirbusius lietuvius. Apie tai, kaip diena iš dienos jiems reikėjo dirbti alinančiame karštyje, nejaučiant lietuviško gaivaus oro ir lietaus, kuris čia, pasirodo tik ankstyvą pavasarį ir tai labai trumpam. Mes su kolega, betvarkydami kapą, net atradome naują ligą – „karščio šiltinė“, liaudiškai sakant „kai smegenos pasimaišo“.

Tiesa, grįždami atgal užsukome dar kartą į Kirovą (Eigmino proprosenelės palaidojimo vietą) ir uždegėme žvakutes bei pagerbėme mirusius tylos minute. Beje, žvakes teko ramstyti akmenimis, vaškas čia nestingsta – per karšta. Prieš išvažiuojant ir žvakes nusprendžiame užpūsti – bijome, kad esant tokiam karščiui ir sausai žolei, aplinkui nekiltų gaisras.

2011 07 15

Šiandien važiuojame į Vachšą ir Kolchozebadą. Vienose kapinėse radome Bačkio šeimos kapavietę. Algis pastebėjo, kad jie perlaidoti į kitą vietą, nes tuomet, kai jis buvo čia anksčiau, jie buvo kitur. Įdomus dalykas – mažiausias kapelis buvo su nusuktu kryžiumi į kitą pusę, bandėme spėlioti kodėl.



Be to, mums pasisekė rasti ir Bačkio sūnaus šeimą. Jų adresą pasakė senoliai, kuriuos sutikome mečetėje. Žinoma, į ją ėjo tik mūsų vaikinai, nes, kaip žinia, moterims ten eiti draudžiama. Ir tai, kai pabandėme išlipti iš mašinos – vairuotojas baisiausiai supyko ir vėliau su mumis net nekalbėjo. Tai buvo pirmas ir vienintelis kartas, kada vietiniai su mumis elgėsi nedraugiškai. Nes visur kitur jų svetingumas tikrai stebėtinai ir malonus.

2011 07 16

Šeštadienis. Labai svarbi diena mums, nes bus paminklo atidarymas. Skubame į kapines, kryžių kalnelis ir memorialinė lenta su užrašu „Lietuviams“ jau laukia mūsų ir mūsų kviestų svečių: Viliaus su žmona Akvile ir Bulgarijos konsulo Sašos.

Atidengiame Lietuvos vėliava uždengtą paminklą, užklijuojame ant vieno iš kryžių lentelę, uždegame žvakeles ir sudainuojame ekspedicijos tradicinę dainą „Mėnulis tikras tėvas jo“. Tuomet visi kartu nusifotografuojame ir keliaujame bendrų pietų.

Kad ir kaip būtų smagu bendrauti, tačiau skubame į paieškas, į tas vietas, kuriose neturime tikslių duomenų apie ten esančias kapines. Išsitraukiame žemėlapius ir judame.

Pasirodo, kapinės yra naikinamos arba sunaikintos. Tačiau iš vietinių sužinojome daug naudingos informacijos ir įdomią legendą: esą šioje vietoje, kur manoma, kad buvo palaidoti lietuviai, buvo palaidoti ir du tadžikai, tačiau netrukus jų giminaičiai susapnavo sapną, kuriame mirusieji prašė juos perlaidoti, nes esą palaidoti svetimose žemėse. Nuo to laiko, vietiniai uždraudė čia laidoti musulmonus.

2011 07 17

Nors paminklo atidarymas ir įvyko, tačiau jautėme, kad dar ne viską iki galo padarėme. Todėl nukeliavome į bažnyčią, kur pabuvoję pamaldose susitikome su kunigu. Jo paprašėme palaiminti mūsų pastatytą paminklą. Šis mielai sutiko ir netrukus jau buvome kapinėse. Dabar jau tikrai viskas. Nusišypsojome vieni kitiems. Širdyje tikrai buvo gera.

Tuomet vėl skubėjome į paieškas, tačiau nieko neradome. Ir nors buvo dėl to liūdna, tačiau nusprendėme, kad informacija, surinkta iš senolių, yra be galo vertinga, todėl, kad esame paskutiniai, kurie išgirs gyvą istoriją iš jų lūpų. Iš jų sužinojome, kokie buvo darbštūs ir geri žmonės lietuviai, kur jie buvo palaidoti ir kur gyveno. Kraunamės viską į savo atmintį – to pamiršti nevalia.

Vakare visi bėgame pirkti lauktuvių, tačiau nieko tadžikiško čia nėra. Viskas atkeliauja iš kitų šalių. Todėl nuvažiavus prie Vachšos upės pasiimu akmenį, kaip vienintelį tikrai tadžikišką daiktą.

Grįžę nuo upės susėdame visi kambaryje aptarti mūsų kelionės, nes tai paskutinis vakaras prieš išvažiuojant į Dušanbė. Netyla diskusijos, juokas, o kartais ir rimtos kalbos. Bet visko reikėjo, visko būta ir džiaugiamės, kad galėjome tai patirti kartu. Todėl norėčiau visiems savo bendražygiams padėkoti: Agnei – už jaunatvišką veržlumą ir stiprų patriotizmo jausmą, Ugnei – už vidinę stiprybę, Mindaugui – už fiksuotas akimirkas ir juoką, Eigminui – už kantrybę, protingas mintis ir palaikymą, Daliui – už nepajudinamą ramybę ir išsakytus žodžius, kurie praskaidrindavo nuotaiką visai dienai, Jauniui – už efektyvumą, savo darbą ir puikias rusų kalbos žinias ir Algiui – už išmoktas pamokas, patirtį ir išmintį.

2011 07 18

Šiandien išvykome iš Kurgan Tiubė atgal į sostinę. Pakeliui dar sustojome Ujaly įkopti į kalnų viršūnėje esančias kapines. Jos musulmoniškos, bet vietiniai pasakojo, kad kalnų papėdėje būta ir lietuvių kapų, tačiau jos sunaikintos užgriuvus kalnų nuošliaužoms.

Vaizdas užlipus ant kalnų gniaužia kvapą. Visi sustojame ir garsiai šaukiame: „Vėžliai, atsiprašome, kad lietuviai jus valgė!“. Taip įvykdėme Eigmino močiutės prašymą – atsiprašyti vėžlių, kuriuos lietuviai valgė vaduodamiesi iš bado.

Vakare keliaujame pas Algio pažįstamą lietuvę Genutę ir jos vyrą, garsų aktorių Maratą Aripovą. Visi tiesiog nušvinta iš laimės pamatę ant stalo lietuviškus šaltibarščius. Pasisvečiuojame be galo smagiai – esame dėkingi už tokį šiltą bendravimą.

Pavakaroję grįžtame į viešbutį, iš kurio tenka išvykti 4.30 val. ryto, kad spėtume į oro uostą.

Vėl smagusis skrydis... Šį kartą geriau, bet vis tiek pykina.

2011 07 19

Maskvoje mus pasitinka jau spėję atvykti „Tomskiečiai“. Visi džiūgauja, sveikinasi ir dalinasi apkabinimais bei įspūdžiais, o jų tikrai daug – ir iš vienu, ir iš kitų.

Lieka dar laiko paklaidžioti po Maskvos džungles, tačiau visi tai daro vangiai, nes dar pavargę po kelionės ir labiau svajoja apie dušą ir miegą, nei apie Rusijos gatves ir smogą.

Traukinys namo, į Lietuvą. Niekas dar netiki, kad viskas taip greitai baigėsi.

Naktį miegu jau pirmame aukšte – iškristi nebe baisu.

Vilnius. Iš pradžių net nesusigaudžiau, kad jau atvažiavome, kol pro langus nepamačiau pažįstamų veidų. Buvimas traukinyje tarsi dar mus atskiria nuo realaus pasaulio, tačiau pirmi žingsniai Lietuvos žemėje ir artimųjų šūksniai grąžina visus atgal – čia, namo...